

Borsi-Kálmán Béla

KELL EGY CSAPAT!

– *Epizódok Sebes Gusztáv boszorkánykonyhájából, 1949–1956* –
(II. rész)

A Kő András-féle Grosics-monográfiában idézett korabeli újságcikkek után most nézzük meg tüzetesebben, mit *mondhat el* Sebes 1981-es emlékirataiban erről a valóban szerteágazó, 1949-es húzós ügyről, hiszen minden aduját persze nem fedheti fel, s az öncenzúra jelensége az 'emberarcú szocializmus' időszakában legalább olyan meghatározó erejű, mint a Rákosi-érában. Mert az is kétségtelen, ennek – lényegében a játékosok egzisztenciájának – többé-kevésbé megnyugtató 'rendezése' nélkül nem folytathatja a csapatépítést: „*Legtöbb nagy csapatbeli játékosunk anyagi helyzete rendkívül rossz, bizonytalan és elkedvetlenítő volt. Az edzések miatt sokat mulasztottak munkahelyükről, és ezért gyakran jelentős összegeket vontak le fizetésükből. Közben egyre többet játszottak nemzetközi mérkőzéseken, és látták, mennyit keresnek, hogyan élnek a náluk jóval kisebb képességű külföldi labdarúgók*” – kezdi elbeszélését, amely végeredményben alig különbözik Lóránt jegyzőkönyvbe vett vallomásától. Majd így folytatja, immár a 'tárgy'-ra térve: „*Egyébként »jó barátai« is igyekeznek erre felhívni a figyelmüket. Ilyen körülmény között történt, hogy tizennégy-tizenöt játékos összebeszélt: külföldre mennek, Hungária néven csapatot alakítanak.*”¹

Sebes óvatosan fogalmaz: szó sincs 'disszidálás'-ról, a főkolompost meg sem nevezi, majd – immár 'pártszerű' szakszargonban – emígy folytatja: „*Csak annyit tudtak, 1921-ben volt már példa ilyesmire, de arról nem tájékoztatták őket tanácsadóik, hogy arra a kísérletre az ellenforradalom munkás- és sportellenes légköre készítette a részt vevő játékosokat. És hogy végül az sem sikerült. Olyan futballcsapat, amely nem egy sportegyesületből nőtt ki, és nincs semmi társadalmi bázisa, nem lehet életképes még a professzionalista labdarúgás világában sem*” – folytatódik a szakszerű 'felvezetés'.

1 Ez új mozzanat, az ÁBTL aktáiban nem talákoztam a Lóránt-csapat nevével! (Kiemelés tőlem! B-KB)

Ez idáig tiszta sor, Sebes őszintén feltárja dilemmáit. De *mi a teendő?* Ez itt a kérdés. A szövetségi kapitány, gondosan homályban hagyva, mit tett máris *a kulisszák mögött* Grosicsék megregulázása – egészen pontosan: *személyi függésbe hozása* – tárgyában, belevág a közepébe: „*Törtem a fejem, mit tegyek? Végül elmentem a belügyminiszterhez, Kádár Jánoshoz. Elmondtam, hogyan és miért jutott Lóránt Gyula három társával a nevelőtáborba tiltott határátlépés kísérlete miatt. Hangsúlyoztam, hogy a hatósági intézkedést indokoltnak tartom, és az a meggyőződésem, hogy ha megvalósíthatnám elgondolásomat, annak nagyobb nevelő hatása lenne játékosainkra, mint amit a táborban elérhetnek.*”

Sebesnek (Egresinek, Kérinek, Mészárosnak, s kivált Lórántnak) s persze a magyar futballnak mázlija van, Kádár értelmes ember, a sztálinista korszak legdurvább éveiben is hajlamos a kompromisszumra, nem véletlen, hogy ő lesz az '56 után következő újabb rendszerváltás/módosulás emblematikus figurája, egyben névadója is. S ha egy kicsit töprengünk rajta, nem nehéz rájönni, hogy amit Sebes kér Kádártól, gondolatilag tulajdonképpen nincs nagyon távol a később nyerőnek bizonyuló: „*aki nincs ellenünk, az velünk van*” szlogentől! Meg kell nyerni, magunk mellé kell állítani a 'jószándékú becsületesen

*Szirmai István fényképe
(forrás: archív)*

dolgozó' (kis)embereket. Ráadásul az akkor mindössze harminchét éves politikus – a partiumi eredetű Szirmai István mellett egyedüli felső vezetőként –, Rákosi pajtással ellentétben, még a futballhoz is ért, ifi szinten aktív labdarúgó volt.

S a közös ideológiai platform mellett annak a ténynek is biztosan volt némi szerepe abban, hogy egyáltalán fogadta a szövetségi kapitányt, hogy 1946/1947-ben, vagyis még a koalíciós időkben az MKP alkalmi futballcsapatában *effektíve* is több alkalommal együtt húzott mezt Sebessel a kommunista propaganda részét képező – többnyire NB I-es meccsek s zsúfolt nézőtér előtt rendezett – hírverő mérkőzéseken, történetesen a Nemzeti Parasztpárt ellen. Sebes a pálya közepén rakkolt, Kádár a háttérben takarított.

Az MKP csapata egy 1946. június 18-án, kétezer néző előtt rendezett barátságos mérkőzésen, a Fradi-pályán. Az ellenfél a Parasztpárt csapata volt. Eredmény: három-null a Nemzeti Parasztpárt javára. Balról a negyedik Sebes Gusztáv, a hatodik Kádár János. (Forrás: archív)

S most adjuk vissza a szót Sebesnek: *„Beszámoltam a kiváló labdarúgók helyzetéről, arról, hogy külföldön, de itthon is milyen rossz tanácsokkal tömték a fejüket, de hogy tulajdonképpen milyen könnyű lenne segíteni rajtuk, már csak a magyar labdarúgás érdekében is. Ezek után bevallottam, hogy miért olyan sürgős nekem Lóránt ügyének rendezése.*

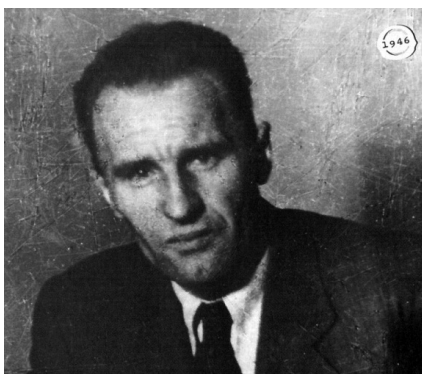
A belügyminiszter csodálkozott, és ezt kérdezte:

– Nem fél, hogy Bécsben, még a mérkőzés előtt otthagyja magát?

Határozottan válaszoltam, hogy ettől nem tartok.

A belügyminiszter ezután teljesítette kérésemet. Lóránt Gyula tagja lett a válogatottnak, sokan biztosra vették, hogy ez lesz a vesztem.²

Sebes itt egy kicsit „csúsztat”, mert Lóránt csakugyan „tagja lett a válogatottnak”, ám csak hónapokkal később, október 16-án a bécsi Práter stadionban (Ausztria–Magyarország 3 : 4) foglalja el első ízben a középhátvéd posztját.

Kádár János, Rákosi belügyminisztere
(forrás: archív)

*Sebes Gusztáv, hatalma csúcán,
1952/1953 körül (forrás: archív)*

Lóri centerhalként való bemutatkozásáról Sebes így emlékezik meg: „Az indulás előtt hosszasabban beszélgettem Lóránt Gyulával az ügyről is, a rá váró feladatról is. Biztos voltam, hogy nem hoz szégyent rám. Ez a kemény, nagydarab fiú – Rumbold, Payer, Fogl II. utóda – nem értett ahhoz, hogy érzelmeit kifejezésre juttassa. Bécsben, a mérkőzés előtt, az öltözőfolyosón jött csak oda hozzám, és suttogva köszönte meg, amit érte tettem. Aztán nagyszerűen játszott, és évekig nem volt vele semmi baj.”³

Itt sajnos a krónikásnak ellenvéleményt kell bejelentenie, Lóránttal ugyanis 1952-ig rengeteg „baj” történt, megpróbáltatásai korántsem ér-

tek véget. Vegyük sorjában: papíron akár már a soron következő május 8-i meccsen szerepelhetett volna, hiszen a levéltári dokumentumok szerint már április 28-án elhagyhatja a kistarcsai internáló tábor, ám nevét hiába keressük az 1949 nyarán rendezett három mérkőzés (június 12., Budapest: Magyarország–Olaszország 1 : 1; június 19., Stockholm: Svédország–Magyarország 2 : 2; továbbá július 10., Debrecen: Magyarország–Lengyelország 8 : 2) összeállításában. Mindhárom alkalommal Börzsey/Börzsei a centerhalf, még Egresi is hamarabb szivárog vissza (a lengyelek ellen ő a jobbszélső, gólt is szerez a 20. percben)... S az 1950. június 4. és 1952. június 15. között lebonyolított kilenc mérkőzés során nyolcszor megint Börzsei, egyszer pedig az ÉDOSZ-os (fradista) Kispéter a stopper...

1951-ben egyetlen meccsen se lép pályára a nemzeti tizenegyben. *Vajon miért?* Az 1949. május 8-i hiányzás szakmailag még indokolható (edzőskihagyás címén, sőt, egy másik adatunk szerint csak május 17-én szabadult⁴), de a többi aligha, hiszen Sebes időközben meghozta szakmai döntését – 'Lóri' mellett.

³ Uo. 131. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

⁴ Somos–Peterdi, 34.

Sebes elkísérte a Vasast egy szovjet portyára, hogy még jobban szemügyre vehesse favoritját. Erről így ír: „Egészen kiváló formát ért el. Sokan voltak, akik Lóránt beállításával nem értettek egyet. Azoknak csak azt mondhatjuk, hogy a Vasas középhátvédje teljesen egyenértékű teljesítményt nyújtott Puskással és Bozsikkal. Olyan volt, mint egy kőszikla. [...] Igen nagy előnye Lórántnak, hogy nagyon kis helyről is tud egészségeset rúgni. Jobbal is, ballal is minden helyzetből fel tudott szabadítani.”⁵ Pontos értesülések hiányában csak találgathatunk, miért nem játszották: sérülés, betegség, formahanyatlás? (Mostanában találtam egy adatot: 1949 őszén egy Győr elleni bajnoki meccsen életveszélyesen megsérült, egy összecsapás után a földön fekvé fejbe rúgták, öt foga bánta, s mentő vitte a Benczúr utcai Sportkórházba, ahol a Vasas s később az Aranycsapat sportorvosa, dr. Kreiszl László különleges penicillin-kúrával állította talpra!⁶ „Kemény fából faragták, négy nap múlva már pályára lépett a Debrecen ellen.”⁷

Az 1951-es idény első fele meg nyilván elhúzódoó átigazolása miatt esett ki, nem volt egyszerű átkerülni a Vasasból az 'ígéret földjére', a Honvédba. „Lórántot a Vasas kizárta”, s „nem adta ki [...] a Honvédnak, de mivel a cserét ráerőltették, 9 hónapot ki kellett várnia” – olvasható Sebes Kő András által publikált kézírásos feljegyzéseiben.⁸

Életrajza – a *Népsport* 1951. szeptember 9-i száma alapján – az átlépés pontos dátumát is rögzíti: „Lóránt Gyula, a Bp. Vasas válogatott játékos megkezdte katonai szolgálatát és így felvételét kérte a Bp. Honvéd labdarúgó szakosztályába. A Honvéd kérte Lóránt átigazolását. A Bp. Vasas a kéréshez hozzájárult és az OTSB Lórántot átigazolta a Bp. Honvédhoz.”⁹ A Vasassal való szakítás és a barátságtalan istenhozzád okát sokáig sehol sem találtam, most tudtam meg, hogy „visszaszólt két nagyhatalmú elvtársnak”.¹⁰ A nagyrészt első felesége visszaemlékezésein alapuló életrajzából viszont nemcsak az derül ki, hogy csupán a legszükségesebb információkat osztotta meg vele és csapattársaival (ezért is hívhatta Puskás a „nagy magánzónak!), hanem az is, hogy „örökös kapkodás, nyugtalanság” jellemezte. Folytonosan

5 Uo. 61.

6 Uo. 35.

7 Gál 2018, 16.

8 Kő 1997, 271–272.

9 Somos-Peterdi, 62.

10 Gál 2018, 16.

jávitani akart életkörülményein, jobbnál is jobb szerződéseket szeretett volna már fiatalabb játékos korában is kicsikarni, viszont legtöbbször nem tudta végigvinni elgondolásait... (Ezek közé tartozik a balul végződő csoportos disszidálási kísérlet is!) Vagyis, mondanám botcsinálta pszichológusként, a hallatlan magabiztosság s a 'határtalan határozottság'¹¹ mögött egy jóval labilisabb személyiség képe dereng fel, s ez egyaránt magyarázatot adhat arra is, hogy bár – látszólag – fizikailag ő volt a csapat legerősebb embere, egyedül ő nem vett részt az 1954. június 27-i magyar–brazil utáni tömegverekedésben...

Ugyanez vonatkozik 1956-os viselkedésére: az utcai harcok során hol beijedt emberkének látszik, hol pedig, erőt véve magán – Horváth Ibolya kifejezésével – „parancsnoki rangra” emelkedik.¹² Mi több, felesége szavaiból kiderül: „*Gyula szüntelenül sérülésekkel bajlódott. Már húszéves korában erős visszere volt mindkét lábán. És ez természetesen egyre csak rosszabbodott. Eleinte lefáslizta, később már nem bajlódott vele. Többször kínlódott porcleválással is. Azt hiszem – szögezi le Lóránt nagyon empatikus társa –, az emberek ritkán gondolnak arra, hogy ha egy játékos sziklakemény, az nemcsak az ellenfélnek fáj.*”¹³ Vagyis a krónikásban felébred a gyanú, lehet, hogy csak álca, álarc, színjáték volt ez a tudatosan vállalt *bad boy* szerep, amely az érvényesüléshez, presztízs-szerzéshez, lényegében a túléléshez kellett. S az e mögött rejlő, valószínűleg öröklött belső bizonytalanságot nagy nekidurálásokkal s hallatlan akaratereővel kompenzálta, amelyben azonban mindig benne volt a *krach* eshetősége is. Erről ezt mondja volt párja: „*Rettenetes tehetsége volt ahhoz, hogy elégesse, tönkretégye magát. Ez egész életét végigkísérte, bár sokszor sikerült újrakezdenie a mélypontról.*”¹⁴

Egy blog szerzője így összegez: „*Volt ebben az emberben valami kibékíthetetlen forrongás. Zaklatott, szaggatott, zihált életet élt, új klub, új romlákás, új nekirugaszkodás, sehol sem volt maradása, egymást érték a különböző ügyei. Nehéz ember volt, mindenkivel összeakaszkodott, ha igazságtalanságot szimatolt. Rengeteget aggódott saját és családjá jövője miatt.*”¹⁵

11 Buzánszky jellemzése!

12 Somos-Peterdi, 82.

13 Uo.

14 Uo. 87.

15 https://www.magyarfutball.hu/en/szemelyek/adatlap/.../lorant_gyul.

Igazából nem tudnám megindokolni, hogy miért, bennem máris Varga Zoltán ugyancsak rendkívül ellentmondásos személyiségképének rokonvonásai sejlenek fel, annak is a visszajáról. Abban a vonatkozásban legalább, hogy Lóránt, lelki gyöngeségein rendszerint felülemelkedve, *időlegesen* csaknem korlátlan érdekérvényesítő képességgel rendelkezett, míg Varga Zoliban emez, a karrierépítéshez abszolút szükséges tulajdonságnak a szikrája sem volt meg, eleitől fogva csak sodródott, mint hulló falevél az őszi szélben...

A tényekhez (s Lóránt kacskaringós életútjához) visszakanyarodva: 1951-ben csaknem tíz hónapon át a futballt is abbahagyja, „anyagbeszerző lett a Kismotor és Gépgyárnál, majd ellenőr a Zsiradékforgalmínál” – olvashatjuk tovább életrajzában.¹⁶

De a szerencse ismét mellé szegődik: mivel a Kispest, majd a Honvéd stopperét, Patyi Mihályt tüdőbaja miatt az idő tájt tiltották el a sportorvosok a labdarúgástól¹⁷, „*nagy szükség mutatkozott akkoriban egy jó fajta középhátvédre, ezért Puskás először a Honvéd vezetőket, majd Sebes Gusztávot [...] győzködtte szerződteséről, végül kihallgatást kért Farkas Mihálytól is az ügyben – így lett Honvéd-játékos 1952-ben, de csak miután eleget tett a feltételeknek, azaz, hogy teljes titokban, egyedül, katonás fegyelem mellett hat hét alatt összekapja magát a bajnoki rajtra. Lóri iszonyú mélyen volt ekkor, adósságok gyötörték, elvesztette munkáját is, de kölcsöncipőben, kölcsönlabdával, mindössze a felesége segítségével, az 59-es villamos farkasréti megállója melletti gyepes, elhagyatott területen kínozza magát fogcsikorgatva, és végül superkondiban jelentkezett a csapatnál.*”¹⁸

Vagyis, mint oly sokszor életében, padlóra került, s innen 1951/1952-ben alighanem csak Puskás (és Sebes, továbbá a felesége) segítségével tudott kikecmeregni, aki, nyilván a szövetségi kapitány tudtával és beleegyezésével most sikerrel interveniált, nem úgy, mint egy évvel korábban Szűcs Sándor esetében.

A *személyi függés* tehát (Puskástól és főként Sebestől) aligha vitatható... (Még egy ide tartozó megjegyzés: ki tudja, nem ez volt-e a *minta*, amelyet hat évvel később maga Puskás követett 1958 tavaszán/nyarán, hogy – már Madridban – leadja iszonyú súlyfeleslegét s ismét a „régii”

16 Uo. 36.

17 Sebes 1955, 128.

18 Somos-Peterdi, 36–37.

legyen, egyszersmind annak is magyarázata, miért respektálta annyira a kőkemény centerhalfot!)

*

Lóránt '49-es/'50-es hiányzásai magyarázatául elméletileg az is szóba jöhet, hogy Sebes csak több hetes késéssel jutott be Kádárhoz, illetve az ÁVH akadékoskodott. (Két és fél évvel később sem javasolta például, hogy Lóri tagja legyen az 1952-es olimpiai keretnek, igaz, ez esetben több más játékosársra – Grosics, Dalnoki, Kocsis, Czibor, sőt, kissé meglepő módon Bozsik és Puskás is – fennakadt a rostán... Jegyezzük azt is meg, hogy valaki jelentette a csapatból, miszerint Lóri túl „gyakran beszél bizalmas körben a disszidálás lehetőségeiről”!¹⁹

Buzánszky is megerősíti életinterjújában, hogy „Henni Géza és Lóránt Gyula tudtommal a kivételesen megbízhatatlanok kontingensébe tartozott”.²⁰ Henni nem is utazott, Lóránt viszont Sebes jótállása nyomán: igen! Sándor Mihály, Buzánszky monográfusa korabeli forrásokra hivatkozva úgy fogalmaz, hogy – idézzük –: „Péter Gábort, eredeti nevén Eisenberger Benőt valósággal frusztrálta Lóránt látványa. Az egykori szabóinas szemében a centerhalf mindvégig kozmopolita népellenség, a disszidálási kísérletért internált kistarcsai őrizetes maradt, akit legszívesebben eltetetett volna láb alól. Nem tudta neki megbocsátani [...], hogy atyja a Horthy-rendszerben a főávós által gyűlölt rendőrségen teljesített szolgálatot.”²¹

Akiktől Lóránt Gyula (és sok tízezer magyar honpolgár) sorsa függött: a Rákosi-rendszer két 'bástyája': Péter Gábor, az ÁVH ura és Kádár János, a belügyminiszter (forrás: europakelloskozepen.blogspot.com/.../dr-ilkey-csaba-avos-tortenel...)

19 https://444.hu/2014/05/02/igy-focizott-kadar-titkosszolgalata?utm_source=projectagora&utm_medium=contentdiscovery (Kiemelés tölem! – B-KB)

20 Sándor 2007, 118.

21 Uo. 119. (Kiemelés tölem! – B-KB)

Ne kerteljünk tovább: Lórántról *személyi dossziét* nyit az Állambiztonság, amelynek csak a számát ismerjük,²² tartalmát *nem*, mert 1956. október 25-én – vagyis a szolgálatok körében a forradalom által okozott fejvesztett pánik folyamányaként – más fontos „operatív anyaggal együtt” megsemmisítették.²³ És az is bizonyos, vele és a többiekkel (Egresivel, Kérivel és Mészárossal, s korábban Kalocsayval) ugyanúgy aláíratnak minimum egy ’hallgatási fogadalmat’, akárcsak Grosics Gyulával! Mi több, a Lóránt-életrajzban az is szerepel, hogy 1949. május 17-én, szabadulásukkor egy olyan nyilatkozat végére is alá kellett kanyarítaniuk a nevüket, miszerint „*internálásukat jogosnak tekintik, mert megbízhatatlan emberek, s így nem méltók a szabadságra*”.²⁴

Vagy ha igen, csak minden gyanú felett álló vezetők – leginkább Sebes Gusztáv – személyes garanciája mellett! További, levéltárilag igazolható tény: mind a négy labdarúgó bekerül a ’nagykönyvbe’ – az *Operatív nyilvántartás* adatbázisába:²⁵ a Kéri Károly törzslapja²⁶, a Mészáros Józsefé²⁷ és a Lóránt Gyuláé²⁸ itt található, a Kalocsayét másutt őrzik.²⁹ Kéri és Mészáros törzslapján gyakorlatilag minden bejegyzés azonos. A *Terhelő adatok felsorolása* rubrikában ez áll: *Illegális határátlépés előkészülete miatt, továbbá: Internálva: 1949. III. 19-től 1949. IV. 28-ig.* Ugyanaz a belügyi alkalmazott (’Gyné’) gépelte le és ugyanaz a titkosszolgálati tiszt, a III/2. C részleg munkatársa – Martin János őrnagy – állította ki 1966. április 15-én. Vagyis egy hónap híján tizenhét évvel a büntetés letöltésének megkezdése *után* mindhármuknak „élő dossziéja” van. (Kalocsay vizsgálati anyagát még később, csupán 1969. augusztus 8-án zárja le a Belügyminisztérium III/2. osztálya.)

Mindez a legóvatosabb megfogalmazás szerint is azt jelenti/jelentheti, hogy mindnyájan bekerültek az ÁVH és utód szervei, jelesül a belső elhárítás, a III/III. látókörébe, magyarán valamennyien *priuszt* szereztek. Más szóval, ha behívták őket egy kis ’eszmeccserére’, az illetékesek pontosan tudták, hová kell nyúlniuk az irattárban. Hogy aztán ez

22 60-3010.

23 ÁBTL, V-76/927, ikt. sz: 119-224/66.; Nyt. sz.: 1/39/406/66.

24 Somos-Peterdi, 34-35. (Kiemelés tőlem! - B-KB)

25 ÁBTL 2. 2. 1.

26 jelzete V-55973/00/75 - 228

27 jelzete 55973/0 - 7515/0 - 60 - 405/ - 8

28 jelzete V-55973/0-6499/0144 - 527 - 7

29 jelzete: ÁBTL 3. 1. 9. V-76972/9

valóban meg is történt-e, nem tudhatjuk, mert nem mindenkiről írtak könyvet, mint Grosicsról és Lórántról (később Cziborról és Illovszkyról), s az 'érintettek' többsége összehasonlíthatatlanabbul szűkszavúbb volt, mint a nemzet 'fekete párduca', aki ráadásul több változatban is előadta a '49. márciusi történéseket.

Az először 1962-ben megjelent, majd egy évvel később újra kiadott *Így láttam a kapuból* című életrajzában a disszidálási kísérletet s annak következményeit érzékletesen megjeleníti ugyan (29–31. oldal), de az Andrassy út 60-ban töltött éjszakáról nem beszél, hogy később aztán egyre több részletet áruljon el. Például egy alkalommal, épp a 'Nemere-ügy' kipattanása kapcsán – részben megerősítve, részben kiegészítve a fentebb már citált korábbi mondandóját – ezt nyilatkozza: „*Először már 1949-ben be akartak szervezni, amikor egy napon át az államvédelem vendégszeretét élveztem az Andrassy úton, miután lebuktam, hogy disszidálni akarok. Néhány nappal a kihallgatás után a MATEOSZ székházában két ÁVH-s, meg a sporthivatalt képviselő Sebes Gusztáv jelenlétében elmondták: az ügyemet még nem zárták le, de a futballtól egy évre eltiltottak, amely büntetést két esztendőre felfüggesztettek. A válogatásban ellenben nem szerepelhettem. S felkínálták, legyek besúgó, de én ezt határozottan megtagadtam. Nem volt szokványos, hogy valaki nemet mond a titkosrendőrségnek.*”³⁰

Grosics különben ezzel összefüggően (is) többször sejtelmesen szóba hozta: az Aranycsapat háza táján is volt besúgó, nem is egy, de azt is mindannyiszor hangsúlyozta, nem árulja el nevüket: titkát elviszi magával a sírba... „*»Egyetlen oka van a hallgatásomnak: akik érintettek, már nem élnek, és ilyen súlyos váddal csak az illelhető, akinek megadatik a védekezés lehetősége is«* – indokolta döntését Grosics, de hozzátette: *folyvást azon jár az esze, hogy ha néma marad, az úgy tűnhet, mintha falazna a bűnösöknek*”³¹ – tárta fel rokonszenvesen dilemmáit is nyolcvanhét évesen.

Egy 2004. október 26-i újabb megszólalásában még tovább ment: „*Nem tudom elfogadni Novák védekezését, mert ahogy én nemet tudtam mondani, ezt más is megtehetné volna, ráadásul én még a sokkal szigorúbb Rákosi-korszakban utasítottam vissza, hogy besúgó legyek*” – mondta

30 https://www.gondola.hu/cikkek/38782- Az_Aranycsapatban_is_voltak_besugok.html. 2004. október 30. 15:40'. (Kiemelés az eredetiben! – B-KB)

31 Uo. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

Grosics, majd hozzátette: nem üres fenyegetéseket kapott. Az állambiztonság ott tett neki keresztbe, ahol csak tudott. Gyakori vendég volt az Andrásy úton, valamint a Jászai Mari téri ÁVH-székházban. A kapus azonban nem tört meg, annak ellenére sem, hogy házi őrizetbe került. Nevetve mesélte, hogy amikor rossz idő volt, családjával behívták az utcán »feltűnés nélkül« sétáló civil ruhás őreiket egy kávéra, egy teára, vagy csak azért, hogy melegedjenek. „[...] Grosics Gyula tudta, hogy az aranycsapatban két, a Budapesti Honvédban pedig egy játékosársát beszervezték. A nevüket ma sem hajlandó nyilvánosságra hozni. »Nincs értelme, mert azok az emberek, akik a temetőben nyugszanak, nem tudnak védekezni« – ismételte meg indoklásként.”³²

Állta a szavát, nyilvánosan soha nem nevezte meg, kire, kikre is gondolt: egy másik alkalommal, rákérdezésre, talán akaratlanul szűkítette a kört: egy ízben azt nyilatkozta, hogy *nem* a törzsgárda tagjai, hanem a tartalékok között kell keresni őket. Mint mondta, az ötvenes évek elején meglehetősen nagy volt a jövés-menés, elég sokan megfordultak a keretben; ő maga pedig azért fogott gyanút, mert olyan konkrét információk szivárogtak ki, amelyek a számára kétes figurák átmeneti kerettségére idején keringtek. Még egy támpontot adott: az illetők nem voltak már az élők sorában, amikor a titkot félig-meddig felfedte.

E sorok írójában, sokadik olvasatra váratlanul két kérdés is megfogalmazódik: vajon ez a sejtetés csupán az aranycsapatban megforduló futballistákra vonatkozik-e, vagy a szintén meg nem nevezett Honvédos csapattársra is? Továbbá: nem világos, vajon az illető nem volt-e maga is, legalább néhányszor válogatott? (Csak zárójelben: ebbe a kategóriába igen kevesen tartoztak: Bányai kétszer is szerepel 1950-ben az ígéretesen formálódó világverő tizenegyben, s tudtommal Rákóczi is a hátvédsorban, míg Babolcsay a balszélső posztján.)

Más szóval, az ilyen jellegű sugalmazásokkal nem jutunk messzire. *Ahelyett, hogy csökkenne a homály, inkább nő.*

Újabb nagy dilemma, miért pendítette meg ezt a mindmáig 'érzékeny' témát egyáltalán? Mi volt a célja az inszINUÁCIÓKKAL? Vagy annyira szívére vette volna a Nemere-sztorit? S ha igen, miért kavarta fel amúgy is igen érzékeny lelkét? Grosicsot ugyanis hipochondersége mellett

32 Magyar Hírlap; forrás: www.pecsinapilap.hu/cikk/Grosicsot...beszervezni.../73674

sokan épp papos kifinomultsága miatt nem szerették, például maga Sebes sem.

Nem lévén pszichiáter, erre a kérdésre nincs érvényes válaszom. A pesti városi legendák körébe tartozik az az 'értesülés' is, miszerint az ÁBTL-ben lappang egy Bozsik-akta, amely a világhírű jobbfedezet riportjait tartalmazná, s amelyet, úgymond, véletlenül adtak oda az új évezred első évtizedében egy doktorandusznak, aki beszámolt a *trouvaillé*-ről témavezető professzorának. Ugyancsak a mese része, hogy a neves szakember azt mondta volna neki, elbúcsúzzhat a doktori címtől, ha ezt megírja... Az aktát azóta se látta senki (vagy ha igen, hallgat róla), nagy kérdés, létezik-e egyáltalán? (További kérdezősködésre megtudtam: a kósza hír igaznak tűnik, sőt, állítólag létezik egy pontos lista is az aranycsapat informátorairól, de ezt csak néhány szaklevéltáros meg egy-két igazi 'bennfentes' kutató ismeri. Mivel én nem tartozom e kiválasztottak szűk körébe, s időm sincs utánajárni, be kell érnem ennyivel, azzal áztatva magam, hogy a jelenség maga az igazán fontos, a részleteket majd előbb-utóbb publikálja valamelyik szerencsésebb s fiatalabb kolléga. Mert amíg ez nem történik meg, ez az egész história, bármennyire izgalmas és tetszetős is, nem több konfabulációnál. S itt kell ismét előrebocsátanom: *nem tartom* – még az elgondolkodtató, sokszor egyenesen kompromittálónak tetsző ilyen-olyan értesülések, olykor levéltári dokumentumok ismeretében sem – *egyik szóban forgó világklasszisunkat sem ügynöknek*, ellenben a tüzetesen átnézett anyagok és sokszor átgondolt összefüggések alapján magam is megerősíthetem: valamennyiüket erősen „fogták”, szerfelett rövid pórázon tartották, s ha úgy adódott, felhasználták és manipulálták őket, nemegyszer úgy, hogy nem is tudtak róla! Vagyis mindannyian ugyanazon mindenható hatalmi gépezet láncszemei voltak csupán, még Puskás, Sebes Gusztáv, sőt Farkas Mihály és Rákosi Mátyás maga is!)

*Bozsik József pályája csúcán,
1953 körül (forrás: archív)*

Szintén a híresztelés ellen szól különben, hogy Bozsik közismerten nem tartozott a kommunikatív lények közé: a beszéddel is gondjai voltak, nemhogy az írással. Az viszont biztos, hogy Sebes mindig vele és *nem Puskással* ment el egy-egy fontosabb meccs előtt sétálni, s ilyenkor nyilván nem csak futballról diskuráltak. Machos Ferenc visszaemlékezéseiből ismeretes, hogy e peripatetikus módszert, noha ritkábban, más fontosabb játékosok esetében is igénybe vette, pl. Cziborral, mindig kettesben, gondosan ügyelve arra, hogy senki se legyen fültanúja az elhangzottaknak. A mindent uraló hierarchia ez esetben is érvényesült: a tartalékok ebben a megtiszteltetésben nem részesültek, így Machos sem. Az is tény, hogy Bozsik és Grosics viszonya végig feszült volt, alig szóltak egymáshoz. Emögött magam világnézeti okokat sejtek, Bozsik volt (Zakariás mellett) a 'legvonalasabb' futballista a társaságból, míg származása és magatartása miatt Grosics inkább a 'reakciósok' közé sorolható, akárcsak Lóránt és Czibor, sőt még Hidegkuti is. Ellenben az rokonítja őket, hogy Hidegkutival és Lóránttal együtt ők négyen csempészték a legnagyobb tételekben, és Grosicsnak és Bozsiknak, illetve családtagjaiknak volt először jól menő butikjuk a Kígyó utcában, illetve a Szent István körúton.

*

Eme tények mélyebb összefüggéseit illetően egyelőre a sötétben tapogatózunk. Ahogy arra sincs magyarázat, miként történhetett meg az a konkrét eset, amelyet Novák Dezső (1939–2014) özvegyétől hallottam, s amely 2004. október végén, pár nappal „Nemere” megrázó vallomása után történt az aranycsapat törzshelyének számító Kolozsi térhez közeli *Régi Sípos* étteremben, egy vacsorán. Erre a hatvanas évek Baróti-féle *ezüstcsapatának* időközben ugyancsak obsitossá váló tagjai is hivatalosak voltak, köztük a kétszeres olimpiai bajnok Novák is, aki mintha mi sem történt volna, feleségestől megjelent az étteremben. A baráti találkozó kezdetén Grosics szót kért, és kerek pereg felszólította a hátvédet, azonnal hagyja el a helyiséget... Sírí csönd támadt, mindenki kínosan feszengett a székén... De ekkor váratlan esemény történt: Sándor 'Csikar' állt fel, s a következőket mondta (emlékezetből idézem): „*Kedves Gyula, ha csak harminc százaléka igaz annak, amit Rólad sokan tudni vélünk, akkor nem a Dezsőnek, hanem*

neked kellene távoznod”. Grosics egy szót sem szólt, de soha többé nem jött el a rendszeres találkozókra.

Az adoma hitelességét Sándor Károly egyik nyilatkozata is megerősíti a nagy port felvert eseményről s annak háttéréről: „*Fikarcnyit sem változott a szememben Novák Dezső. Ugyanannak a kimondottan nagyszerű futballistának és embernek tartom, mint a cikk elolvasása előtt. Számomra még mindig külön, mint Varga Zoltán, aki a mexikói olimpia előtt disszidált, cserbenhagyva csapatát és az országot. Novák Dezső itthon maradt, és a gyengesége okozta a bajt. Ha valaki megírja, vagy kiderül, hogy ártott másoknak, akkor megváltozhat a véleményem, de addig... Ami az órát illeti: ma is élnek néhányan azon játékosok közül, akik bizonyíthatják, hogy Hegyeshalomnál Terpitkó András vámosorségi vezető, egyúttal az MLSZ előjárója azt mondta a vámosoknak: az én csomagomat vizsgálják, a többiekét ne! Megengedett dolog volt az órabehozatal. Így ment ez akkoriban...*”³³

*

Sándor sarkos kiállása Novák mellett és alig titkolt ellenszenvé Grosics, és különösen Varga iránt nem könnyíti meg a kései krónikás helyzetét, hiszen konkrét dokumentumok hiányában egy fikarcnyival sem kerül közelebb az igazsághoz. Mármost ahhoz, hogy e három különböző nemzedékhez tartozó, nagyon tehetséges futballista sorsának alakulásában végül is milyen szerepet játszott a magyar állambiztonság? Akárcsak a Lóránt Gyuláéban?

Közelebbről: ki, mikor és milyen körülmények hatására alakította ki *modus vivendi*-jét a hatóság embereivel? Mert az túl egyszerű és nagyon igazságtalan volna, ami Novák egyik játékostársa spontán reakciójából hüvelyezhető ki, aki „Nemere gyónása” utáni döbbenetében telefonon azt üzenté neki, hogy élete legnagyobb baromságát követte el, amikor – ismereteink szerint egyszál egyedül azóta is! – 'kitálalt'! Mert az sem emberileg, sem történelmileg *nem fair*, hogy csak az az ügynök, aki bevallja...

*

Ezt valahogy másként kellene megközelíteni: láttuk már korábban Sebest csapatépítési manőverei ismertetésekor, hogy nemigen lehet kideríteni, a szövetségi kapitány dönt-e, avagy az ÁVH tisztjei, főemberei, amikor Lórántékat internálják, Grosicsot egy nap után kiengedik az Andrásy út 60-ból, de egy évre eltiltják a nemzetközi szerepléstől, Illovszkyt, Hennit és Czibort viszont békén hagyják, a két utóbbit még a válogatottba is beteszik. Akkor hogy is van ez?

Van-e egyáltalán *lényegi* (esszenciális) különbség? (Persze azt is tudván, hogy személyre, egyéni sorsokra bontva nagyon is, mondhatnánk *életbevágóan* van! Igen sok függött attól, ki milyen magatartást tanúsított, behúzta-e a nyakát, vagy dacosan szembeszegült valamelyik görével.) De mégis, kicsit elvonatkoztatva, nem inkább általános 'rendszerszintű' *függelmi hálóról* van-e inkább szó, amelynek hatása, törvényszerűségei, s főként következményei alól senki sem vonhatja ki magát, még az se, aki a parancsokat és az utasításokat adja, vagyis maga Sebes Gusztáv se? Hiszen neki is raportra kell mennie, kihallgatást kell kérnie Farkas Mihálytól, Rákosi Mátyástól... és Kádár Jánostól!

S mivel a rendszer 1948 óta vegytiszta *zsarnokság*, ott bizony, Illyés Gyula klasszikus soraival – „mindenki szem a láncban”, ha tetszik neki,

Az új hatalom 'kemény magja' 1949-ben. Előtérben Rákosi Mátyás és Kádár János (Kádár mögött Szirmai István) (forrás: archív)

ha nem. Hiszen – mondja nyomatékosan a költő, történetesen az aranycsapat kialakítása legfontosabb évében 1950/1951-ben (!) született *Egy mondat a zsarnokságról* című híres versében – „*Hol zsarnokság van, ott zsarnokság van, / nemcsak a puskacsőben, / nemcsak a börtönökben, / nemcsak a vallató szobákban (...) / nemcsak az éjben halkán / sikló gépkocsizajban / s abban, megállt a kapualjban (...), / a nyüzsgő égi sátor: / egyetlen munkatábor; (...) / minden célban ott van, / ott van a holnapodban, / gondolatodban, minden mozdulatodban (...) / hiába futnál, / fogoly vagy s egyben foglár; (...) hol zsarnokság van, mindenki szem a láncban.*”

Megvallom, ezek a nagyon régen (Illyés előadásában) hallott sorok azóta motoszkálnak bennem, mióta a Grosics-szivárogtatásokat újraolvastam, illetve a Lóránt-életrajzot beszereztem. Ez utóbbiban – első felesége tolmácsolásában – ugyanis ez áll: „1949. március 19-én [szombaton] egy autó érkezett a házunk elé. Majdnem elsüllyedt a mély, homokos talajban, százméteres poruszályt vont maga után, de jött, kérlelhetetlenül. Két rendőr és egy civil ruhás ember szállt ki a kocsiból, megbilincseltek Gyulát és vitték. Egy árva szó nélkül. Utánuk szaladtam, kérdezgettem őket, mit jelentsen ez, hová viszik? Még csak válaszra sem méltattak. Alighanem ez volt a kor divatja.”³⁴

(Csak zárójelben, a fenti mondatok értelmezéséhez: Lóránt a Vasastól kapott temérdek pénzből egy sashalmi családi házat és a Soltvadkert környéki Pirtón egy huszonnégy holdas szőlőt vásárolt, présházzal, ahová zaklatott életvitele jegyében egy időre le is költöztek. Onnan járt

Lóránt címeres Honvéd-mezben (ez volt kalandos életének egyetlen viszonylag nyugalmas időszaka, egyben csúcspontja, különösen a helsinki olimpia és a berni döntő közötti két és fél évben)
(forrás: labdarugó.be)

34 Somos-Peterdi, 33. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

be naponta vonattal edzésre, s onnan is hurcolták el az Államvédelmi Hatóság munkatársai.³⁵⁾

Nem csökkenti Illyés ihletett és lényeglátó sorainak általános érvényét az életrajz következő passzusa sem. A jó megjelenítő készséggel rendelkező, intelligens feleség ugyanis először Szegedre utazik, mert úgy hírlik, oda, a hírhedt Csillagbörtönbe hurcolták férjét, majd a budaörsi nagy kaszárnyában bukkan végül is rá, ahol öt teljes percig beszélgethet vele. Bocsássuk tüstént előre, láttelepe megerősíti a főntebb már megszellőztetett 'bearanyozott kivert szemfog' legendájának valóságtartalmát is: „*Gyula szánalmas látványt nyújtott. Az örökké határozott, kemény ember most halálsápadt volt, a szemében rémület ült. A kezei kiáztak, akár egy mosónőé. Éppen akkor suroltatták fel vele a tábor helyiségeit. Elcsukló hangon kérdezgette, mit csinálunk, hogyan élünk, mi lesz velünk, haragszunk-e rá. Aztán, próbáljak tenni érte valamit. Menjek, beszéljek a Vasas vezetőivel, rám biztosan nem haragszanak.*

Azzal már le is járt az időnk, az ór kiabálni kezdett, indulnom kellett.

A Vasas vezetői szívesen fogadtak. Rendkívül kedvesek voltak, Gáspár Sándor, Mekis, Szabó... Biztattak, hogy minden tőlük telhetőt elkövetnek, még pénzt is adtak. Mégse kelljen éhezni a gyerekekkel, és Gyulának is tudjak csomagot bevinni.

ÁVH-s őrszemélyzet, talán épp a kistarcsai táborban

(forrás: europakellokozepen.blogspot.com/.../dr-ilkey-csaba-avos-tortenel...)

Tőlük tudtam meg, hogy Gyulával együtt még két [recte: három] futballistát internáltak. Mészáros Dodót a Fradiból és Egresi Csöpit az Újpestből.

Gyulát két vagy három hétig tartották Budaörsön. Leveleit ellenőrizték, csak ceruzával írhatott. Ezek a levelek tele vannak szorongással, félelemmel, aggodalommal. [...]

Gyula Budaörsről Kistarcsára került, ott is volt egy internálótábor. Aztán az emberséges Vasas-főnökök közbenjárása végre sikert hozott.

1949. május 17-én, egy keddi napon mindhárman visszanyerték a szabadságukat.³⁶

*

Ám ez a 'szabadság' igen-igen viszonylagos lehetett csupán. Úgy is mondhatnók, s nyomatékosan megismételjük: valamennyien *függő viszonyba kerültek!* Mármin *a kommunista hatalomtól.* A pechesebbek, mint az egyszeres válogatott Kéri és a Puskás mellett/mögött a szó szoros értelmében 'labdába se rúgó', szintén egyszeres válogatott Mészáros magától a 'Cég'-től, a szerencsésebbek, mint Grosics és Lóránt Sebestől. Eretnek módon még az is eszembe jutott, hogy Kalocsay vajon nem azért lehetett-e jelen megfigyelői minőségben a

Solothurni anziksz 1954-ből (b-j: Mándi Gyula, Tóth II. József, Szojka Ferenc, Bukovi Márton, dr. Kalocsay Géza) (forrás: archív)

svájci VB-n, mert '48 őszén 'közös ügye' volt Sebessel? Ez annál is inkább szemet szúr, mert pl. Bukovi, bár papíron szintén tagja volt a stábnak, egy helyütt arról panaszkodott, kevesebb meccset látott, mint a 'kiválasztottak'. Vagyis Mándi és... dr. Kalocsay.

*

Az operatív nyilvántartásban Lórántról a *Terhelő adatok felsorolása* rovatban ez áll: „1949-ben élvonalbeli labdarúgókból egy csoportot szervezett, azokkal együtt illegális úton Nyugatra akart szökni”; továbbá: „Internálva: 1949. III. 29-től 1949. IV. 28-ig.”³⁷

Ezt már eddig is tudtuk. Teljesen új adat viszont a következő oldalon olvasható bejegyzés: „1963-ban turista útlevéllel Ausztriába utazott (útlevele 1964-ig volt érvényes), nem tért vissza. Jogellenesen tartózkodik külföldön.”³⁸

És egy új vizsgálati dosszié szám!³⁹

Másképp fogalmazva: az 1949. március 4-én meghiúsult csoportos szökési terve után tizennégy és fél évvel – immár edzőként – egyénileg próbál szerencsét, egészen pontosan új életet kezd a mesés Nyugaton. Korábbi hűséges társának, továbbá mostohányának, Évának, 1956-ban született Eszter nevű közös gyerekeknek a BM természetesen (?) nem ad útlevelet. (Sokszor idézett életrajzából kiderül: még körülbelül tíz évig leveleztek, Eszter lányuk 1976-ban kapta az utolsó levelet édesapjától. Aztán, 1981. május 31-én már csak a halálhíre érkezett.⁴⁰) Sajnos, nincs terünk rá, hogy Lóránt Gyula zaklatott nyugati edzői pályáját monografikus igénnyel végigkísérjük, pedig ez is bővelkedik váratlan fordulatokban és alaposabb magyarázatra szoruló eseményekben. Elegendő csupán annyit említeni, hogy 1954-es ellenlábasa, Fritz Walter szerzett neki nyugatnémet vízumot, s ugyancsak ő, illetve Sepp Herberger egyengették ottani karrierjét. Különösen F. Walter, aki egy adat szerint „teljes erejével támogatta”. Ez rendben is van, hiszen a futballista szolidaritás természetesen az aranycsapat mindegyik tagjára kiterjedt, hajlott korukban többen – így Buzánszky és Grosics is – többször is meghívást kaptak különféle összejövetelekre a német csapat

37 ÁBTL 2. 2. 1. I. 8. 2./939.

38 ÁBTL 2. 2. 1. I. 8. 2./940. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

39 14-OD-3009/0-15186

40 Vö. Somos-Peterdi, 181.

még életben lévő tagjai és (feltételezem) a németül kitűnően beszélő Szepesi György társaságában. A német rokonszenv Lórántra talán még inkább vonatkozott, mert életrajzának egyik elszórt adatából arra következtetünk, hogy nyugatnémet útlevelét sváb származására való hivatkozással, esetleg egyenesen honosítás révén szerezte.⁴¹ Ez is megfelel a tényeknek, hiszen láttuk már Kovács László r. hadnagy is „sváb” gyanánt aposztrofálta 1949-ben. Nem tudhatta viszont, hogy Lóránt valószínűleg mintaképpül választott s valóban horthysta rendőr foglalkozású, talán túlzottan zsarnoki természetű, karakteres atyja eredeti családi neve *Lipovics* volt, ami inkább horvát, bunyevác vagy sokác felmenőket feltételez. Magam a magyar *melting pot* tipikus termékeinek, elsvábosodott, majd megmagyarosodott dunántúli horvátok leszármazottainak gondolom őket, több száz esztendő szilárd magyar (*hungarus*) tudattal. Ugyanakkor erősen elgondolkoztatott Fritz Walter egy odavetett megjegyzése, aki egy ízben azt mondta Karl-Heinz Heinemann-nak, a *Kicker Sportmagazin* tapasztalt főszerkesztőjének, semmi kétsége sincs az iránt, hogy Lóránt könnyűszerrel elvégzi majd a híres kölni edzői tanfolyamot, s trénerként sem lesznek különösebb gondjai német földön, mert menatalítását tekintve, „*labdarúgó szempontból inkább porosz, mint magyar*. És ez számtalan esetben pontosan beigazolódott” – tette hozzá Heinemann.

A kitűnő tollú és kiváló emberismerőnek bizonyuló német sportújságíró különben így folytatta Lórántról kialakult árnyalt véleményét: „*Ha Lóránt valamit helyesnek ítélte, attól többé senki és semmi sem tántoríthatta el. Türelmetlen volt, makacs és merev, a legkeményebb összecsapások útjából sem tért ki. Ha az ember elüldögélt vele, nézte, milyen élvezettel szívja vastag szivarját, kortyolgatja a két deci borát, hamarosan a búvkörébe került. Aztán, amikor mesélni kezdett saját játékosmúltjáról, a Honvédban és a magyar válogatottban eltöltött szép időkről, akkor csak úgy dőltek belőle a jobbnál jobb történetek. Igaz, ahogy teltek az évek, úgy lett számára mind szebb és szebb a múlt. Rózsaszín szemüvegen át látta saját korát, s ettől aztán kissé igazságtalanul ítélte meg a mai játékosok nemzedékét.*

41 Vö. Somos–Peterdi, 7.

Amikor egyszer az I. FC Köln válogatott játékosaival beszélgettem, szinte kórusban szidták akkori edzőjüket, Lóránt Gyulát. A szakértelmét valamennyien elismerték, edzéseiben, taktikájában sem találtak kivetnivalót. De folyton mesél. Hogy mi mindent kellett neki elviselnie játékos korában. Hogy milyen keményen rugdosták, lökdösték, és sérülés miatt mégsem hagyott ki egyetlen mérkőzést sem. Ha egy játékos még futni tud, akkor az a játékos nem lehet sérült – folyton ezt dörgöli az orrunk alá.

Nem hittek neki.

Feszültségek támadtak ebből, és végül idő előtt el kellett válniuk egymástól.

Lóránt Gyula sosem volt diplomata. Csak a labdarúgás megszállottja, aki fanatikus módon dolgozott azért, hogy edzőként is olyan magaslatokra jusson, amilyeneket játékos korában egyszer már megjárta.

Ezt megtagadta tőle a sors. Talán csak azért, mert gyűlölte a kompromisszumokat, gyakran rohant fejjel a falnak. A Bundesliga nyolc klubjában hagyott maradandó nyomokat. És még ahonnét haraggal távozott, ott is nagy elismeréssel emlegetik szakértelmét. Lóránt Gyula kegyetlen volt másokhoz, de kegyetlen volt saját magához is. Különös, hogy ez az ember tudott elbűvölően kedves is lenni. Ám ha a labdarúgás valamilyen szakmai kérdésére fordult a szó, a nyájas csevegő pillanatok alatt acélkemény harcossá változott. Amilyen annak idején volt, játékos korában, a pályán.⁴²

Hermann Neubergernek, a Nyugatnémet Labdarúgósövetség elnökének hasonló a véleménye, ő is kiemeli, hogy „Lóránt Gyula felbukkanását a nyugatnémet labdarúgásban [...] általános tisztelet és elismerés fogadta. [...] Lóránt Gyulát, mint embert és mint edzőt nem lehetett félvállról venni. Nem tette könnyűvé az életet sem a környezete, sem

*Lóránt, a magyar Max Merkel, a 'korbácsos ember': megosztó személyiség volt, inkább gyűlöltek, mint szerették, ám szakértelmét mindenütt elismerték
(forrás: archív)*

a maga számára. Mindenkor lelkiismeretes munkát végzett, de vérmérséklete gyakran elragadta. A következetesség volt a mércéje, és ugyanezzel a következetességgel csapott össze játékosokkal, vezetőikkel, ha terveit veszélyeztetve látta. [...] *Akit bizalmába fogadott, az csakhamar tapasztalhatta ennek a kemény férfinak minden kedvességét, báját. Aki elszívott vele egy jó szivart, megivott vele egy pohár jó bort, elfogyasztott vele egy jó ebédet, megismerte benne a szellemes csevegőt, az soha nem feledheti el Lóránt Gyulát.*⁴³

*Nagyon kedves is tudott lenni
(forrás: nst.blog.hu)*

Egy óvatos megjegyzés: ez a két Lóránt-kép számos vonatkozásban Varga Zoltánra, a trénerre is érvényes!

Mások sokkal szigorúbban vélekednek: „Lóránt disznóóllá formálta környezetét, szivarhamu, füst, durva viccek. Életében egyetlen feljegyzést nem készített. »*Minek? Nincs дума, nincs előadás, a futball harc a fennmaradásért, reflex, ösztön. Nálam egyetlen segédeszköz a labda, nincs szükségem súlyemelőkre és ökölvívókra. A legtöbb sportorvos csak fontoskodik. Én nem vagyok professzor, én paraszt vagyok, de megmondom így is: az összpontosítás zabálja a zsírt, a koncentráció, az idegállapot a legfontosabb. Frászt ér a tejcsukorszint vizsgálata, ha a kapu előtt lyukat rúgysz. Örültnek néztek? Világos. Az is vagyok*«” – olvasható egy blogban.

Egy másik forrás szerint ezt a kinyilatkoztatását meg is toldotta, ilyenformán: „»*Minek [a feljegyzés]? A játékosok súlyát látom arról, hogyan megy rájuk a nadrág.*« De a pályán – folytatódik a jellemzés – mindent bedob. Egy bajnoki mérkőzés során 170-ig is felmegy a pulzusa. Mint bármelyik játékosáé a terhelés tetőpontján. Száguldó, a terhelhetőség határán zakatoló szív. A frankfurti sportorvos – nem tartozott az edző rajongói közé – azt mondta róla: »*Aki eltöltött Lóránt mellett egy órát az edzői kispadon, az tudhatja, hogy ez az ember teljesen örült.*«”

43 Uo. 94–95. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

Az igen találónak tetsző jellemzés így folytatódik: „A mérkőzés kilencven perce alatt Lóránt – egy ordító-gép. Őserdei hangok, cifra átkok törnek elő német–magyar keveréknyelven, a legmagasabb hangfekvésben. És közben-közben mennydörgő parancsok:

- *Vissza!*
- *Belülről kifelé!*
- *Nézz fel!*
- *Gyorsabban!*
- *Maradj belül!*

Három kilót lead a kilencven perc alatt. Éppen [úgy], mint egy játékos.”⁴⁴

Ez a színjáték persze tetszik is a nagyközönségnek, ma úgy mondanánk *médiaértéke* van.

Német riporterek a frenetikus hatás fokozása érdekében egy ízben (lehet, hogy többször is?) bemikrofonozzák a kispadot, Lóránt kiszúrja, s szétszereli a poloskát: „*Felesleges és ostoba átverés* – mondja. – *Aki tudni akar valamit rólam, kérdezzen meg. De ne próbáljon kiröhögtetni a magyar káromkodásaimmal. Ez intim szféra.*”⁴⁵ Az egyik újságíró, Paul Palmer a szaván fogja, elmegy Lóránt lakására, aki reggel kilenckor egy „faburkolatú szobában” fogadja.

Nyitott kandalló, szikrázva égő fahasábok és zeneszó: Lóránt Erkel Ferenc *Hunyady László* című operáját teszi föl a német vendég tiszteletére. Ő, a dunántúli svábok és horvátok ivadéka a szintén német eredetű *nagy magyar komponista* megindító, örökbecsű nagy magyar hazafias ódáját! Amit pedig Lóránt a zsunalisztának mond, annak – minden túlzás nélkül – mentalitástörténeti értéke van: „*Ha engem akartok megismerni, Magyarországot kell megismerni. [...] Magyarország a zene. Éppúgy, ahogy Németország a Mercedes.*”⁴⁶

Újabb hosszú oldalakat lehetne megtölteni e kinyilatkoztatás akár hozzátétőleges elemzésével, amelyre nincs most módom. De az talán nyilvánvaló, aki ilyet mond és tesz, az – akárcsak ugyancsak hányatott sorsú csapattársa, Czibor s öreg korában Grosics is! – nem egy sültbunkó, faragatlan focista – ’proosztó’ –, hanem egy megszenvedett élettapasztalatokat és érzéseket *szintetizálni* képes kvázi-intellektüel,

44 Somos-Peterdi, 142. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

45 Uo. 142–143. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

46 Uo. 143.

aki – sok *hivatásos* értelmiségivel ellentétben – épp *a lényeg* megragadására képes: magyarnak lenni *nem* származás, etnikai eredet kérdése, inkább érzés, hangulat, létállapot. Könyvekből, poros levéltári iratokból megérteni képtelenség. Egy kicsit úgy, mint szent Oroszországot! (Vö. Tyutcssev: „Oroszországban hinni kell...”)

Magam is csak *most* értettem meg, miért írhatta róla az alant következő sorokat a szintén igen jó megfigyelőnek számító, ráadásul kitűnően fogalmazó Barcs Sándor az aranycsapat törzstagjait jellemezve: „Grosits, Buzánszky, Lantos, Kocsis csendes, szerény fiúk voltak, Lantos Misi szeretett vicceket mesélni, s ilyenkor többen is kimentek a szobából. (Én nem tehettem meg, némán szenvedtem.) *Lóránt maga volt a nagyszabásúság és a fölény. Olykor leereszkedett hozzánk és fölényes mosollyal mondott valamit, de hamar abba is hagyta. Nándival csak fociról lehetett beszélni, és mit mondjak? Érdemes volt! Öcsi mint kapitány mindenben benne volt, és Czibor Zoli (élénk ésszel!) nemkülönben, jöllehet ő nem mint kapitány.*”⁴⁷

Másutt ezt írja: „*Lóránt Gyula mintha nem is ehhez a társasághoz tartozott volna. Érdekes módon az ember nem állíthatja róla, hogy bárkit is lenézett vagy lekezelt volna, és mégis úgy viselkedett, mintha valamilyen külön kaszthoz tartozna. Ha kérdezték, válaszolt, ha kérték, szívesen adott tanácsot, ha hívták, jött, csak éppen ő nem kezdeményezett. Meglehet – folytatja oknyomozó látteleletét Barcs –, a magyarázat abban állhatott, hogy pesti értelmiségi társaságba járt – az akkor evangélikus püspök, a későbbi rádiókommentátor Dezséry László szoros baráti köréhez tartozott –, de felesége is messze túltett intelligencia dolgában a többi asszonyon. Nos, ez szerepet játszhatott elkülönülésében*” – tappint rá tüstént az egyik legfontosabb mozzanatra Barcs, amely – mint később látni fogjuk – Czibor Zoltánra és egy nemzedékkel később, Varga Zoltánra is érvényes!

Majd így folytatja: „*Ezt a furcsa magatartást én is érzékeltem léptenyomon. Mégis – erősíti meg maga is Puskás és Sebes döntésének helyességét – soha jobb játékosalanyt nem kívánok egy vezetőnek. Mert Lórinak, mint játékosnak a viselkedése egyszerűen ideális volt. Őt aztán nem kellett noszogatni, ágyba zavarni, figyelmeztetni, hogy ne igyon (pedig*

47 Barcs Sándor: *Az elnöki fiók titkai*. Szerkesztette: Csillag Péter, *FourFourTwo*, 2017/december, 80–89. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

nem vetette meg az italt), edzéseken korholni. Ellenkezőleg. Önmagát valószínűleg meg, önmagát edzette, s mérkőzések előtt minden percét a felkészülésnek szentelte. Az előbb Cziborra mondtam, hogy [a]milyen szertelenül focizott, olyan volt az életvitele is. Lórirra is ugyanezt mondhatom: amilyen precíz, komoly, odaadó volt a felkészülése, olyan volt a játéka is. Sallangmentes, szürke. Semmit a szemnek. A legcsekélyebb kockázatás is bűn. Keményen, hatékonyan védekezni. Ha kell, megfélemlíteni az ellenfelet. Ilyennek képzelte el magának a középkori hadvezér a zsoldoskatonát. Katona... Különös – írja Barcs eltűnődve –, hogy most ezt a szót leírva megjelenik előttem Lóri alakja, amint a Himnuszt játsszák. Szoros, merev vigyázzban áll, a legfinnyásabb őrmester sem talált volna benne kivetnivalót.⁴⁸

Az ÁVH és – mint fentebb láttuk – maga Péter Gábor annál inkább. Ehhez a zsigeri ellenszenvhez nyilván hozzájárulhatott, hogy egy elszórt adat szerint Lóránt apja fia nagyváradi korszakában maga is a váradi pályaudvaron teljesített szolgálatot, ott is látták utoljára, így esetleg mint munkáját végző vasúti rendőrtisztnek neki is része lehetett a nagyváradi zsidóság deportálásában. Nyilván egyáltalán nem véletlen, hogy amikor kislánya születése évadján ismét feltámadnak vissza-

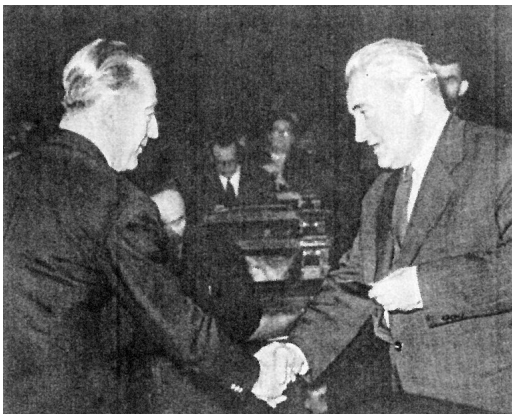
„Szoros, merev vigyázzban”: a kapitány (Puskás), a kapus (Grosics) és a középhátvéd (Lóránt) egy válogatott meccs előtt a magyar himnuszt hallgatják (forrás: focitortenelem.blog.hu)

visszatérő egzisztenciális félelmei, s eligazol a Honvédtól a Spartacusba, továbbá – jövendeleme-kiegészítés gyanánt – egy átgondolatlan vállalkozásba belevágva, komoly bajba kerül (átejtik, de az ügylet az ő nevében fut, ergo őt veszik elő, ráadásul a katonai ügyesség, hiszen papíron tartalékállományba helyezett katonatiszt!), megint meghurcolják, állítólag meg is verik, továbbá 20 000 Ft

pénzbüntetésre és másfél év felfüggesztett börtönbüntetésre ítélik.⁴⁹

Vagyis 1957/1958 körül gyakorlatilag ismét mindent a nulláról kell kezdenie... Egyfajta levezetésként Vác következik és egy „poharázó”, inkább lebujsz üzletvezetői poszt (ahol együtt iszik a törzsvendégekkel), amely első felesége tanúsága szerint szinte a teljes lezüléssel egyenértékű. Kicsit javul a helyzet, amikor – bizonyára valamilyen korábbi ’összeköttetése’ révén – egy Sallai Imre utcai vendéglátóipari egységet – ez egyben egy ideig bejelentett lakcíme is: XIII. ker. Sallai Imre utca 25. – sikerül megszereznie, amely egy darabig, amíg első feleségével szakmáiban csinálják, úgy-ahogy megyeget is. De elunja, s inkább Imre öccsének passzolja át, ő maga pedig a Grasham-ben lévő törzshelyén mûlatja az idôt, sokszor az eszméletlenség határáig lerészegedve. Ivócsimborái nacionáljáról feleségének fogalma sincs. Mint ahogy azt sem tudja meg soha, végül is miért kellett 1951-ben a Vasastól haraggal elválnia, s hogyan, kinek/kiknek a segítségével kerül 1962 nyárutóján, több évnyi kínos vesszôfutás után váratlanul a Honvéd vezetôedzôi tisztségébe...

Nem folytatom, a hullámvasút 1956-tól teljes sebességre kapcsol, amihez saját önsorsrontó hajlamai mellett nyilván hozzájárul, hogy Sebes, aki a berni vereség után maga is lejtmenetbe kerül ('56 nyarán le is mondatják), hasznát többé nem vehetvén – bár ezt nyilvánosan, határozottan tagadja! – leveszi róla a kezét, s burkolt ellenszenvének sokatmondó jele, hogy amikor Lóránt hosszú kacskaringók után 1962-ben a Budapest Honvéd tréneré lett, Sebes – talán óvatosságból? – azonnal felmondta szaktanácsadói posztját a kispes-

*Őrségváltás után: egy kemény elvtársi kézfogás: Hegyi Gyula és az 1956 utáni korszak legsikeresebb szövetségi kapitánya, Baróti Lajos
(forrás: archív)*

49 Somos-Peterdi, 84.

ti klubnál!⁵⁰ Hegyi Gyula pedig, s még inkább az addig csupán a háttérből sikerrel manipuláló, lassanként teljhatalomra törő új nagyfőnök, Kutas István (Péter Gáborhoz hasonlóan) a látásától is irtózik! A sors iróniája, hogy ezt – nyilván háritás gyanánt s nem csekély lelkiismeret-furdalás árán – maga Sebes súgja meg korábbi védencének, amikor 1963 őszén Lóránt felkeresi egykori mentorát, hogy magyarázatot kérjen sorozatos vesszőfutása okaira.⁵¹

Magyarán: felvételi kérelmeit a Testnevelési Főiskola edzői szakára 1961-ig rendszeresen visszadobják. Leírni is szörnyű, egyszersmind neveléses: *alkalmatlanság* címén...⁵²

Amikor pedig, ki tudja, milyen kompromisszumok árán, végre megszerzi edzői oklevelét és szerencsét próbál a magyar kispadon, rögtön a mélyvízbe dobják: 1962. augusztus 11-től 1963. április 21-ig a Budapest Honvéd edzője. Megint a magyar futball-folklór becses darabja az az anekdota, ahogyan első találkozója lezajlik a csapat akkori legnagyobb sztárjával, Tichy Lajossal, akit még 1953-ból ismer, amikor a majdani világklasszis ismeretlen ifiválogatottként a BVSC-ből a Honvédba kerül.

Tichy örömmel üdvözlí a nála tizenkét évvel idősebb hajdani, nagy tekintélyű játékosársat, s kezét nyújtja:

– *Gratulálok, edző sporttárs...*

Lóránt „válasza”:

– *Majd csak akkor, ha én nyújtok kezet!*

Nem kell túl sok fantázia ahhoz, hogy kitaláljuk a „folytatást”: Tichy ’felvette a kesztyűt’: élet-halál harc tört ki annak eldöntésére, hogy ki az erősebb az öltözőben, a mester-e, avagy a játékosok? Mindenki tudja,

*Tichy Lajos (1935–1999) a csúcson
(forrás: <https://www.facebook.com/futballhaz/photos/pb.>)*

50 Somos-Peterdi, 57–58.; 83.

51 Somos-Peterdi, 87., továbbá Gál 2018, 27.

52 Somos-Peterdi, 83.

aki csak egy kicsit is járatos futballberkekben: így *nem lehet* 'indítani', ennek csak bukás lehet a vége. Ezúttal is ez történt: *nem* a vezérbika, hanem Lóránt szedte rövid úton a sátorfáját, pedig a csapat a bajnoki címre is esélyes volt. (Ez engem valahogy megint Varga Zoli edzői *entrée*-jára emlékeztet a Fradiban, Szívós István, az egyesület akkori elnöke egy tavaly november végén megjelent interjújában ezt mondja erről: „*huszonnégy óra leforgása alatt a takarítónőtől kezdve a pályamunkásokig sikerült mindenkivel összevesznie*”!)⁵³ Aztán ugyanez német földön még vagy hatszor-hétszer megismétlődött. Lóránt ütközött valamelyik éljátkossal vagy befolyásos vezetővel, s időnap előtt távozott.

Igaz, Németországban már óvatosabb volt, olyan szerződéseket csikart ki magának, amelyek értelmében jelentős summa ütötte a markát, ha korai kenyértörésre került sor. Anyagilag tehát nem járt rosszul, de erkölcsileg igen, egyszer s mindenkorra rajta ragadt az „összeférhetetlen”, „flúgos”, „őrült” stb. címke, akárcsak Varga Zoltánon. Akinek viszont tudtommal nem sikerült ilyen zsíros kontraktusokat nyélbe ütni, talán – amilyen élhetetlen volt – eszébe se jutott, hogy ilyesmi lehetséges.

*

EGY KIS LEVÉLTÁRI FORRÁSGYAKORLAT

Most pedig azt javaslom: nézzünk még szét egy kicsit egy másik iratanyagban is, amely az OBJEKTUM DOSSZIÉ nevet viseli. Jelzete: ÁBTL 3. 1. 5. O-15186. Az objektum megnevezése: *Jogellenesen külföldön tartózkodó személyek*. Száma: 14 – OD 3009; Megnyitva: 1964. IV. 15.

Az irategyüttes fedőlapján az 'Archív szám' rubrika alatt még egy – vastag filctollal írt – szám olvasható: O – 15 186. Ez utóbbi az aktába foglalt többi dokumentumon is szerepel – alatta/mellette, mindig kézírással, ceruzával vagy töltőtollal, időnként filctollal, és megegyezik a levéltári jelzet második felével. Nyilván ezért is vezetik át az irategyüttes mindegyik darabjára. Ha azonban a szakreferens által

⁵³ Ch. Gáll András: Óriásira nőtt, és az is maradt. Szívós István, az FTC legsikeresebb elnöke 19 éve nem tette be a lábát a klubházba. *Magyar Idők*, 2017. november 25., 19.

kutathatónak nyilvánított, összesen nyolc (8) dokumentumot alaposabban szemügyre vesszük, az elsón a 94-es, a másodikon a 95-ös, míg az az összes többin a 96-os szám van feltüntetve, ami a formális logika szabályai szerint ama következtetés levonására is lehetőséget teremt, hogy ez a dosszié – csonkítatlan formában – nem nyolc, hanem eredetileg (legalább) 96 iratot tartalmaz(ott), amelynek csupán a töredékét szabadították fel és bocsátották a magamfajta kurkászok rendelkezésére. Erről most csupán annyit kívánok megjegyezni, hogy készülő könyvem *Titkosszolgák és célszemélyek* című fejezetében⁵⁴ a magam igen korlátozott eszközeivel – élve az 1989/1990-es rendszerváltás kutatási és publikálási lehetőségeivel – megpróbáltam (egy kicsit) megérteni a Rákosi- és a Kádár-korszak állambiztonsági szakapparátusának logikáját és módszertanát. Oda jutottam, ahol a part szakad, vagyis amire több valódi 'szakember' (hajdani hálózati személy, fedett állásban lévő volt diplomata kolléga, illetve állambiztonsági kérdésekre szakosodott neves, vagy kevésbé neves történész) amúgy is – szóban vagy írásban – figyelmeztetett, miszerint egy hozzám hasonló kívülálló eleve esélytelen, 'logikát' hiába is keres – „az államvédelmi »logika« nem logikus!” (Rainer M. János). Vagyis ha talál (kap) is valamilyen dokumentumot, nem lehet benne biztos, hogy nem manipulált információt tartalmazó iratot olvas, amely köszönő viszonyban sincs azzal, ami írva vagyon rá, esetleg éppen az ellenkezőjét jelenti.

Ennek előrebocsátása után most csaknem teljes terjedelmében bemásolom a dosszié négy dokumentumát: egy jelentést és három, pár szavas iratot, majd a benne foglaltak, továbbá a főként az aranycsapat illusztris centerhalfja első feleségének hézagos értesülésein alapuló Lóránt-életrajz némely, főntebb már ismertezett adatának egybevetésével megpróbálok, ha nem is utat, de legalább egy keskeny ösvényt vágni ebben a hol reménytelenül szűkszavú, hol áthatolhatatlanul sűrű információ-dzsungelben.

1. sz. dokumentum:

B. M. Budapesti Rendőrfőkapitányság

II. ker. Kapitánysága

54 Borsi-Kálmán Béla: *Az aranycsapat és ami utána következik*. (Egyelőre kiadó nélkül.)

Szigorúan titkos

Sz: 0128/1964.

Jelentés

Jelentem, hogy Lóránt Gyula Bp. II. ker. Orgona utca 5. sz. alatti lakos disszidálási körülményeit ellenőriztem, melynek során az alábbiakat állapítottam meg:

Lóránt Gyula /: Kőszeg. 1923. Domján Margit (sic!) /: Bp. II. ker. Orgona utca 5. sz. alatti lakos volt élsportoló és edző.

Nevezett azonos az 1954–55. évi válogatott tagjával.

Az utóbbi években különböző egyesületekben mint edző dolgozott. 1963. december hónapban turista útlevelemmel külföldre távozott.

Turista útlevele 1964. október hónapban jár le, mely időpontig vissza szándékozik térni Magyarországra. Disszidálási szándéka nincs. Felesége – Lóránt Gyuláné /: Horváth Ibolya. Nagyvárad, 1923: Kőszegi Mária:/ Bp. II. ker. Orgona utca 5. sz. alatti lakos elmondása szerint Lóránt Gyula és az MLSZ jelenlegi vezetősége között személyi ellentétek vannak. Lóránt Gyula több esetben bírálta Baróti Lajost és több vezetőt, melynek következtében üldözésnek volt kitéve. Több esetben akart külföldre menni edzőnek, melyben mindég megakadályozták. Jelenlegi külföldi útjának az a célja, hogy turista útlevele érvényességén belül fél éves időtartamra labdarúgó-edzői szerződést kössön külföldi csapattal és ennek során tudja bizonyítani képességeit. Az általa feleségének írt levelek szerint jelenleg Ausztriában akar szerződést kötni, ahol labdarúgó-edzői képességeit bizonyítani tudná.

Külföldi szerződéskötésének indokaként még anyagi érdekeltségére vetődött fel (sic!), mivel a szerződés megkötése esetén havi 35.000 Ft fizetést kapna.

Miután disszidálás, illetve disszidálási szándék nem merült fel, így részletesebb adatok beszerzését mellőztem.

Budapest, 1964. április 10.

Készült: 3 pl.

Zala Dezső r. hdgy.

[sk. aláírás]

Kapják: 2 pl. BRFK.

1 pl. it.

Saját megjegyzéseim: 1): az irat jobb felső sarkában a 95-ös szám szerepel, alján vastag (tinta)ceruzával vagy filctollal: 0-15-186; a dokumentum jelzete: ÁBTL 3. 1. 5. 0 - 15-186/2.

Megjegyzés 2): az MLSZ vezetőivel való ellentéte az eddigiekből is kikövetkeztető volt, új adat viszont a Baróti Lajossal való konfliktusa.

2. sz. dokumentum:

Belügyminisztérium

III/3-as Osztálya

68793.

BM. BRFK Politikai O. vezetőjének

Tihanyi r. ezds. elvtársnak!

Budapest

Lóránt Gyula /: Kőszeg. 1923. an. Domján Mária (!) edző:/ Bp. II. ker. Orgona utca 5. sz. alatti lakos 1963. október 15-én 1690-es számú turista útlevelet kapott, amivel Ausztriába, majd NSZK-ba utazott.

Kérem nevezett ellen az eljárást megindítani a BTK 205. § alapján.

Budapest, 1965. okt. 29.

K: 2 pld.

Szegő Károly r. ezds osztályvezető

[sk. aláírás]

Megjegyzés: az irat jobb felső sarkában a 94-es szám szerepel, fölötte vékonyan fogó tollal: a 621-es szám 'dné' szignóval; a dokumentum jelzete: ÁBTL 3. 1. 5. 0 - 15186/1. (ezen az iraton, egyedüli kivételként nincs feltüntetve a kézírásos: 0-15-186-os jelzet!)

3. sz. dokumentum:

BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNYSÁG

SZIGORÚAN TITKOS!

POLITIKAI OSZTÁLY

II/A-1. CSOPORT

SZOLGÁLATI JEGY
Budapest, 1973. jan. 15.

Lóránt Gyula /: Kőszeg 1923. Domján Mária:/ priorálását a hálózati nyilvántartásban elvégeztük

Takács őrnagy
[sk. aláírás]

Megjegyzés: ez egy formanyomtatvány, amelyet kézirással töltött ki föltehetően maga Takács őrnagy, mellette: 96/4 - ezen is szerepel a 0-15-186-os jelzet. A dokumentum jelzete: ÁBTL 3. 1. 5. 0 - 15186/5.

4. sz. dokumentum:

26. Lóránt Gyula /Kőszeg. 1923. Domján Mária/ tisztviselő, a Sárospataki „Kossuth” Tsz. poharazójának üzletvezetője, nő, két gyermeke van, lakott XIII., Sallai Imre utca 25. szám alatt 1963. október 15-én turista útlevelet engedélyeztünk részére Ausztriába, ahová Székács Zsófiával utazott ki. Nevezett nem tért haza, útlevele 1964. október 15-én lejárt.

Jelzete: ÁBTL. 3. 1. 5. 0-15186/8.

Megjegyzés 1): az iraton a -6-os lapszám van feltüntetve, valamilyen más iratgyűttesből emelhették ki, a 0-15-186-os kézzel írt jelzet, továbbá a szintén kézzel írt 96/7 szám szerepel rajta.

Jelzete: ÁBTL 3. 1. 5. 0 - 15186/8

Megjegyzés 2): Székács Zsófia minden valószínűség szerint azonos Lóránt Zsófiával, aki később Lóránt Gyula második felesége lett.

S mi az, ami az imént idézett iratok és a korábban hasznosított Lóránt-életrajz egybevetéséből leszűrhető?

Vegyünk sorjába néhányat, ha nem is a teljesség igényével:

Mindjárt az első észrevétel: a hatóságok tudtával egy másik hölgygel „utazott ki”, vagyis nem egyedül kezdett új életet!⁵⁵ Ez persze magánügy - Lórántot idézve: 'intimszféra' -, de arra vall, hogy

55 Lásd erről bővebben Gál 2018, 37-40.

gondosan megtervezte ezt a lépését, s noha 1963. december 26-i távozásakor azt mondta Horváth Ibolyának, hogy pár napon belül hazatér, ezt az ígéretét esze ágában sem volt betartani. Ebből a megközelítésből kiindulva a fentebb publikált első dokumentum – Zala Dezső r. hadnagy jelentése – a magyar labdarúgás vezetésével fennálló ellentétén kívül egyetlen olyan adatot sem tartalmaz, amely a valóság-nak megfelel: a nyomozó vagy kritikátlanul mindent elhisz Lóránt első feleségének, vagy raportja a *fake news* kategóriájába tartozik. S persze az is lehet, hogy Z. D. értékelése egy másik dokumentumban lappang valahol.

Nekem azért szemet szúrt: akárhányszor padlót fogott is Lóránt pályafutásának vége felé, 'valakik' mindig utánanyúltak, s minimum kapott egy kocsmát valahol, először Vácott, majd a Sallai Imre utcában, végül pedig, közvetlenül disszidálása előtt, Sárospatakon. (A krónikás, jelen írás szerzője nem tudhatta, hogy másodikos gimnazistaként pár hónapig ugyanabban a kisvárosban élt a magyar futball történetének egyik legkiválóbb stopperével.)

S még egy dolog: jóllehet „priorálását a hálózati nyilvántartásban” csupán végleges távozása után csaknem tíz évvel végezték el az arra illetékes elvtársak, az a pofonegyszerűnek tetsző kérdés is feltehető: *ekkora priusszal hogyan kaphatott egyáltalán turistaútlevelet?*

Ha csak személyével kapcsolatban nem merültek fel egyéb meggondolások is, akárcsak korábban (1958-ban) Czibor esetében... Erre utalhat esetleg az a tény is, hogy a minden részletre kiterjedő *priorálást* nem a III/III. valamelyik részlege, hanem a Budapesti Rendőr-főkapitányság II/A-1. csoportja hajtja végre. Vagyis minden jel szerint a külső kémelhárítás munkatársai.

E sorok írójának itt illik bevallania, a források szűkössége ellenére azért mélyült *mégis* el, a szokásosnál talán aprólékosabban, Lóránt Gyula kalandregénybe illő életében és talányos karakterében, mert nem talált ésszerű magyarázatot az aranycsapat középhátvédje és Varga Zoltán *egyetlen személyes találkozásának* lefolyására, s még kevésbé annak motivációjára. A következményekről nem is beszélve.

De lássuk először a tényeket – Varga Zoltán (és Bocskák Miklós) előadásában – három tételben:

1) 1970: – „A Kaiserslautern ellen mérkőztünk, a Kaiserslauternek akkor Lóránt Gyula volt az edzője. Soha azelőtt nem láttam, és furcsa volt,

ahogyan megismertem: az öltözőfolyosón egy másodpercre félrevont és odasúgta: »Zoli, ezeket ütni, vágni kell!« Szerettem volna megkérdezni tőle: és mondja, mit csináljak, ha én sem ütni, sem vágni nem szeretek? És ha olyasmit kell huzamosan csinálni, amit nem szeretek, akkor elmegy a kedvem, akkor nem tudok az én szintemen produkálni tovább. De soha többé nem találkoztunk.”

2) „Említettem már neked, hogy annak idején egyszer a Herthában Lóránt Gyula csapata, a Kaiserslautern ellen játszottam. Abban a csapatban akkor egy Rehhagel nevű játékost bíztak meg az őrzéssel. Ez a Rehhagel az első perctől kezdve provokált. Láthatóan arra törekedett, hogy megsértsen, felhergeljen, összevissza rúgdosott, húsz centiről leköpdösött, amikor a bíró meglátta, hogy mit csinál, még a bíró is röhögött, de nem látott okot a beavatkozásra, pedig egyszer a közelünkben volt, amikor Rehhagel a szitkait kiabálta. Én akkor még elég fiatal voltam, érzékeny, heves, sokszor alig bírtam visszafogni magam, hogy nekirontsak, hogy megüssem, visszahadjam a rúgásait, de tudtam, ezzel csak magamnak ártok, neki nem, ezt észreveszi a bíró, ha az ő mocskolódásait nem is vette észre. Úgy gondoltam, majd a mérkőzés után elégtételt veszek valahogyan.” (Következmény: Varga a meccs után panaszt tett a Hertha elnökénél – ő volt talán az egyetlen olyan német vezető, aki valóban őszintén kedvelte –, aki írásos feljelentést tett a német szövetségnél, amelyet Zoli is aláírt. Eredmény: hivatalosan semmi, illetve Rehhagel – akit valószínűleg diszkréten ’elővettek’ – sírig tartó gyűlése, amelyet eredetileg a honfitárs: Lóránt Gyula szított, s ki tudja, talán gerjesztett is...)

3) 1975 (Előzmény: azok után, hogy 1973/1974-ben a holland válogatott világbajnoki érdekei miatt az Ajaxban többnyire tartalék volt, Varga sértettségében – újfent menedzsere, Berger Miklós javaslatára – a Dortmundhoz igazolt, ahol pár hónapig akkora sztár volt, hogy arcképe „rajta volt a sörözők falain, még a söralátéteken is”, sőt csapatkapitánynak is megválasztották. Ennek lett egyszer és mindenkorra vége Otto Rehhagel edzői kinevezésével: Varga soha többé nem játszott a kezdőcsapatban!): „Rehhagel nem szólt hozzám, levegőnek nézett, egyszer, amikor egy játékosunk sérülése miatt arra kényszerült, hogy becseréljen, akkor is csak undorral intett, az arcán láttam, hogy legszívesebben megölt volna, 1-1-nél állított be, a döntő gólt az én leadásomból lőtték, jól is játszottam, borzasztóan dolgozott bennem a »csakazértis megmutatom« – de ez sem jelentett semmit, a legközelebbi mérkőzést megint csak a kispadról

nézhettem. Élve eltemettek, és senki nem kérdezte, hogy miért. Telve voltam keserűséggel [...], amikor Nürnbergben, egy mérkőzés előtt, amin szintén tartalék voltam, Rehthagel odajött hozzám! Egyetlen mondatot mondott: »Ide figyeljen, annak idején, amikor a Kaiserslauternben maga ellen játszottam, Lóránt Gyula mondta nekem: maga egy érzékeny, könnyen kiborítható ember, magával azt kell csinálni, amit én akkor csináltam, és magát ki fogják állítani, vagy ha nem, akkor is kikészül idegileg.«

Attól fogva nem is szólt hozzám soha többé. Lehet, hogy értesült a feljelentésről, valószínűleg behívták, magyarázatot kértek tőle. És ezt soha nem felejtette el, és senki nem akadt, aki mellém állt volna.⁵⁶

Próbáljuk közösen értelmezni a történeteket!

Először egy közismert emigráció-történeti okfejtés: a hazátlanság az egyik legnehezebb élethelyzet, amely végletesen kihozza minden egyes ember legjobb és persze legrosszabb tulajdonságait. Akárcsak a katonai szolgálat vagy a börtönvilág. Emellett létezik egyfajta elemi szolidaritás az egy népből, egy közösségből idegenbe szakadt, kallódó számkivetettek között. Magyarán, hallgatólagosan elfogadott s többnyire be is tartott alapszabály: ha segíteni nem tudnak is, legalább nem ártnak egymásnak. Lóránt viszont e két oldalról is megvilágított epizód tanúsága szerint kétségkívül ártani akart! Egy magafajta tehetséges magyar futballistának, egy sorstársnak!

Az első kérdésünk az lehet, mi volt/lehetett Lóránt célja? Mármint azon kívül, hogy a két játékost már a mérkőzés előtt egymás ellen uszítsa és Varga Zolit, *így* vagy *úgy*, kicsinálja? Mert az világos, nálánál huszonnégy évvel fiatalabb honfitársát a kölcsönös hecceléssel olyan lélektani *helyzetbe* kényszerítette, ahonnan csak vesztesen kerülhetett ki, s amely hosszú távon, a sors kifürkészhetetlen akaratából, sajnos, be is következett: Rehthagel lett Varga egyik németországi hóhéra.

Második kérdésünk: honnan tudta Lóránt ilyen hajszálpontosan, mi Zoli legsebezhetőbb pontja? Magától, intuitív alapon jött-e rá, vagy valaki 'felvilágosította'? A Lóránt-biográfia főntebbi részleteiből nyilvánvaló, hogy az aranycsapat egyik kulcsjátékosa igencsak intelligens volt, és bár a *rossz fiú* szerepét mesteri tökélyvel következetesen

56 L. Bocsák Miklós: *A Császár és utána a sötétség*. Budapest, 1984, Sport, 150., 169–171. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

alakította (láttuk: Puskás is 'gonosznak' hívta!), nem volt híján a lelki kifinomultságnak sem, vagyis saját, gondosan titkolt jellemvonásaiból kiindulva magától is ráérezhetett Zoli gyöngéire.

Harmadik kérdésünk: tehetette-e ezt Lóránt szimpla megátalkodottságból, vagy valamilyen azonnali, esetleg távlatos *érdeke* fűződött hozzá?

E felvetés jogosságát Grosics Gyula ítélete is igazolja: „Ő volt a csapat Volponéja! Aki mindig mindenből pénz csinált és ezekbe a tevékenységekbe tudomásom szerint senkit nem avatott be. *Ő volt az, aki soha semmit nem tett szívességből, akit mindig valami érdek ösztönzött cselekvésre.*”⁵⁷

Erre első megközelítésben az lehet a válasz, hogy *igen*, meg akarta nyerni a meccset, s bármi áron ki akarta iktatni az ellenfél aduázását. Még ha az éppen olyan ágrólszakadt magyar menekült volt is, mint ő maga. Ez volna tehát a közvetlen, azonnali érdekelttség. Ráadásul egy ilyen kegyetlen döntésre, ugyancsak életrajzából kiindulva, volt hajlama, ha a *helyzet* úgy hozta, nem ismert könyörületet sem ellenfelei irányában, sem önmagával szemben. Nyilván nem véletlen, hogy – ismét Grosiccsal szólva – „A pályán [Lórántnak] fontos szerepe volt. *Ő volt a csapat ítéletvégrehajtója!* Ha egy kemény ellenfélre találtunk, ha egy különösen durva játékoskal kerültünk szembe, akkor az Öcsi jelzett Lórántnak, és erre a jelzésre Lóránt megindult, elégtételt vett. De csak akkor, amikor a labda is ott volt, ebben az elégtételben a bírós nem tudott kifogást találni...”⁵⁸

A negyedik kérdésünk egyelőre csupán teoretikus: Lóránt alattomos manőverének volt-e, lehetett-e távlati célja (amelyről esetleg ő maga nem is tudhatott)?

S végül egy utolsó, mindebből következő újabb, elméleti fölvetés: Lóránt, ha netán nem egészen önszántából cselekedett, vajon kinek a kérésére/utasítására vitte be Varga Zoltánt az erdőbe, akit először és utoljára látott életében?

Egy megelőlegezett, óvatos vélemény: az elmondottak alapján Varga Zoltán Czibor és Lóránt valamiféle ideális keveréke: a jobblábás balszélső tobzódó tehetsége és a gránitkemény stopper profizmusának,

57 Bocsák Miklós: *A Grosics-villa titha*. Budapest, 1986, Sport, 41. Vö. V. CS.: *Four Four Two*, 2018. május, 87. (Kiemelés tőlem! – B-KB, a továbbiakban: Bocsák 1986)

58 Bocsák 1986, uo. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

elhivatottságának ideális kombinációja, Czibor többnyire szerencsés csapatváltásai és Lóránt érdekérvényesítési képességei *nélkül!* A három férfi életútjának további közös vonása, hogy mindhárman olimpiai bajnokok, ám amíg Lóránt és Czibor főszerelő Helsinkiben, Varga Zolinak csak egy meccs jut Tokióban, Mexikóban pedig 'dobbant'. Lóránt és Varga konfliktusokkal teli edzői karrierjének hasonlósága ugyancsak szembeszökő, az pedig egyenesen szívszorogató, hogy mindketten a kispadon lesznek rosszul, Zoli ott is hal meg, Lóránt a közhiedelemmel ellentétben nem a pályán, hanem öntudatát vissza nem nyerve egy thesszaloniki kórházban.⁵⁹ Nagy különbség viszont, hogy Lóránt vezetőedzőként adja vissza lelkét Teremtőjének, míg Varga Zolinak már csapata sincs, időközben felmorzsolódott a magyar futball kegyetlen s jóvátehetetlenül kontraszelektált darálójában. A szegről-végről szintügy kimutatható német származás és németországi helykeresés mellett azonban sorsukban az is közös, hogy mindketten saját, legbensőségesebb közegükben veszítik el eszméletüket, s végeredményben mindketten *harc közben*, a csatatéren távoznak a boldog vadászmezőkre.

Az ellenfél, az Olympiakos Athén edzője, a legendás Kazimierz Górski ezt mondta róla a tragédia után: „*Lóránt katonamódra, a csatatéren halt meg.*”⁶⁰

De a legfrappánsabban a *Die Rheinpfalz* nevű német lap nekrológja fogalmazott: „*Ez az ember jobb volt, mint a híre.*”⁶¹

*

Epilógus: Lóránt Gyula otthoni s főleg németországi keresetlen szavai, sarkos nyilatkozatai, könyörtelen riposztjai szinte közmondások, s immár a világhálón keringenek.

Íme néhány közülük:

Az 1954. december 8-i skót–magyar mérkőzésre londoni átszállással utazott a magyar válogatott: a futballistáinkat fogadó nagy tömeg előtt a középhátvéd kijelentette: „*Uraim, ez a magyar válogatott, Kellér Dezső nincs itt!*” (A bemondás arra vonatkozott, hogy a népszerű humorista egyik kabarészámában a csempésző labdarúgókat pécézte ki. Feltűnő

59 Gál 2018, 34.

60 Somos–Peterdi, 173. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

61 Somos–Peterdi, 175.; Gál 2018, 34. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

különben, hogy a glasgow-i találkozót követően Lóránt már csak háromszor játszott címeres mezben, a Honvédból is elment, üzleti vállalkozása pedig felfüggesztett börtönbüntetéssel és súlyos pénzbírsággal végződött. Vagyis 'valakik' 'valahol' úgy érezték, túlfeszítette a húrt. Ám a három 'poharazó' üzletvezetőjeként a túlélés lehetőségét mindig megkapta – 1963. december 26-i disszidálásáig.)

Rehhagelnek, Varga Zoltán esküdt ellenségének immár az FC Kaiserslautern edzőjeként egy tréningen ezt mondta: „*Otto, te háromszor a földbe rúgsz, míg egyszer eltalálsz a labdát!*” Aztán amikor a szokásos, José Mourinhót idéző öltözői hatalmi harcok során egy ízben Otto Rehhagel – nyilván nem függetlenül edzője korábbi beszólásától – begőzöl, és tengelyt akaszt vele egy gyakorlásra, Lóránt higgadtan ennyit mond: – *Ebből is látom, hogy Otto igazi profi, aki mindig fehéren izzik. Ez így helyes.*⁶²

Az 1. FC Köln tréneréeként, ahol a későbbi világbajnok Wolfgang Overath-tal csapott össze egy bajnoki meccsen, a nagyközönség előtt Oskar Maas klubelnökbe állítólag a következő spontán mondattal fojtotta bele a szót: „*Fogd be a pofád, kövér disznó!*” (Ezt később nyilvánosan cáfolta, de sokan állítják, ha nem tette is meg, 'belefér' stílusába: se non è vero, è ben trovato!)

Legkedvesebb német futballistájával, Jürgen Grabowskival az Eintracht Frankfurtnál

62 https://www.magyarfutball.hu/en/szemelyek/adatlap/.../lorant_gyul.

A Bayern Münchenben (1977-ben) így mutatkozott be Beckenbauerék előtt: „Ennyi rossz futballistát egy csomóban rég láttam. Esküszöm, szédülök.”⁶³ (Itt jegyezzük meg, hogy Lóránt 1945 előtt és 1945 után egyaránt nemcsak kora legjobb futballistáival játszott együtt, hanem a még közülük is kiemelkedő Bodola Gyula és Puskás Ferenc csapattársa is volt, „Dudussal” Nagyváradon, míg „Öcsivel” a Honvédban és a magyar válogatottban töltött el hosszú éveket. Volt tehát alapja az összehasonlításra, lakatot pedig sohasem tett a szájára.)

Egyéb szállóigévé vált megnyilvánulásai:

Der Ball ist rund. Wäre er eckig, wäre er ja ein Würfel. (A labda gömbölyű. Ha szögletes lenne, akkor dobókocka lenne.)

Bundesligaspiele sind keine russischen Wahlen, bei denen immer gewonnen wird. (A Bundesliga-mecsek nem orosz választások, ahol mindig nyerni lehet.)

*Csak fehéret és feketét ismerek. Vagy – vagy, harmadik lehetőség nem létezik számomra. Ahol a diplomácia kezdődik, ott véget ér a futball. Nyíltan kell beszélni. A dolgokat a nevükön kell nevezni. Luther Márton is így kezdte.”*⁶⁴

Vagyis, bárhonnán nézzük is, mindenütt mély nyomot hagyott maga után: egyéniség, született stratégia volt, aki azonban ellentmondásos

... és egyik legnagyobb ellenségével, Paul Breitnerrel (forrás: archív)

63 Uo.

64 Somos-Peterdi, 174. (Kiemelés tőlem! – B-KB)

jelleme, kompromisszum-képtelensége miatt edzőként mégsem alkotott igazán maradandót. Akárcsak később Varga Zoltán!

S e fejezet lezárásaként egy utolsó halk közbevetés: vajon Czibor, Kocsis, Lóránt, Puskás és Varga (ez utóbbi kivételével mindnyájan Sebes Gusztáv boszorkánykonyhájának világklasszis produktumai) nem ugyanazon, génjeikbe kódolt önsorsrontó veszedelem – *a magyar fátum* – elől futottak mindannyian világgá, nem tudván, hogy mindhalálíg annak – a zsigereinkben kiirthatatlanul megbúvó, történeti korokon átnyúló magyar zsarnokságnak – foglyai s egyben foglárjai maradnak, bárhová is vesse is őket végzetük, s bármit tegyenek is ellene?

Mert ismét Illyés halhatatlan sorait idézve: „(...) *hol zsarnokság van, / mindenki szem a láncban; / belőled bűzlik, árad, / magad is zsarnokság vagy (...)* / mert ahol zsarnokság van, / minden hiában, / a dal is, az ilyen hű / akármilyen mű, / mert ott áll eleve sírodnál, / ő mondja meg, ki voltál, / porod is neki szolgál.”

Két korszak, egylényegű rendszer – három pillér: Rákosi, Rajk és Kádár valahol egy zártkörű tanácskozáson, 1948 körül. A falon futballistákat ábrázoló karikatúra (forrás: <https://erdelyinaplo.ro/.../rajk-laszlo-kulonos-esete-az-elvtarsakkal>)

S ha gondolatmenetünk kiállja az alaposabb történelmi vizsgálódás próbáját, akkor még az a kérdés is feltehető, hogy Varga Zoli végső elemzésben vajon nem éppen azért *nem* futhatott be a többiekhez hasonló világra szóló karriert, mert őt – Sebes következetes csapatépítő törekvései képében – még annyira sem védte (épp ellenkezőleg!) a zsarnoki hatalom s annak kemény ökle, mint Puskásékat, illetve Albertet a Kádár-rezsim kicsit puhább, de egylényegű hatalmi apparátusa – 1967-ig legalábbis?

De ez, ahogy mondani szokás, már egy másik história. Egyelőre az aranycsapat fénykorában vagyunk...

*Gusztai bácsi – és ’életműve’: Sebes Gusztáv az aranycsapat tablójával
(forrás: www.rubicon.hu/megrendelhető/termek_cikkek/ko...hatalom_armyekben..)*